

УДК 159.947.5 : 17.022.1

**ПОЗИТИВНА ВМОТИВОВАНІСТЬ ШКОЛЯРА – НЕОБХІДНА
ПЕРЕДУМОВА ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДОБРОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
кандидат педагогічних наук, Гавриш І.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Україна, м. Чернівці

Метою статті є з'ясування змісту і способів підвищення позитивної вмотивованості до здійснення добродійної діяльності молодших школярів. Автором проаналізовано зміст понять «мотив» і «позитивна мотивація», а також встановлено взаємозв'язок цих категорій. Узагальнено наукові дослідження з проблеми формування вмотивованості молодших школярів до морально наповнених дій та вчинків. Охарактеризовано специфіку її прояву в учнів та обґрунтовано значущість позитивної мотивації у процесі добродійної діяльності. Рекомендовано тренінги та різноманітні вправи для підвищення позитивної вмотивованості молодших школярів, які можуть застосовуватися у виховному процесі початкової школи.

Ключові слова: позитивна мотивація, добродійна діяльність, добродійність, вмотивованість молодшого школяра, тренінг.

кандидат педагогических наук, Гавриш И.И. Положительная мотивированность школьника - необходимая предпосылка к реализации добродетельной деятельности/ Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, Украина, г. Черновцы

Целью статьи является выяснение содержания и способов повышения положительной правильности к осуществлению добродетельной деятельности младших школьников. Автором проанализировано содержание понятий «мотив» и «положительная мотивация», а также установлена взаимосвязь этих категорий. Обобщены научные исследования по проблеме формирования правильности младших школьников к нравственно наполненным действий и поступков. Охарактеризована специфика ее проявления в учащихся и обоснована значимость позитивной мотивации в добродетельной деятельности. Рекомендовано тренінги и различные упражнения для повышения положительной правильности младших школьников, которые могут применяться в воспитательном процессе начальной школы.

Ключевые слова: положительная мотивация, добродетельная деятельность, добродетельности, мотивированность младшего школьника, тренинг.

Ph.D., Havrysh I.I. Positive primary school children motivation a prerequisite to the exercise of charity/ Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine, Chernivtsi

The article aims to clarify the content and methods of increasing positive motivation to implement charitable activities primary school children. The author analyzes the meaning of «motive» and «positive motivation» and the interrelation of these categories. Overview scientific research on the formation of motivated school children to full moral actions and deeds. Characterized specifics of its manifestation in school children and proved the importance of motivation in the call sign of charity. Recommended training and various exercises to enhance positive motivation primary school children, which can be used in the educational process of primary school.

Keywords: positive motivation, charity, moral actions, motivated primary school children, training.

Постановка проблеми. Докорінні зміни та перетворення в сучасному суспільстві, розвиток прагматичних ринкових взаємин потребують орієнтації освітньо-виховних систем на формування глибоко-мислячої особистості здатної до активного добродіяння у повсякденному житті, усвідомлення його цінності та безперечно наявності уже в дітей молодшого шкільного віку позитивної мотивації до добродійної діяльності. Тож, як видно добродійна діяльність як чинник культурного та соціального розвитку набуває особливого статусу та розглядається як цінний інструмент розвитку гуманної добродійної особистості. В ідеалі, спонуками таких добродіянь повинні стати важливі морально-етичні почуття – співчутливість, милосердність, чуйність, щирість, бажання допомогти ближньому без особистої вигоди. Хоча, на превеликий жаль, має місце й протилежне – добродійність визначається іншими мотивами в основі яких лежить особиста вигода, потреба та певного роду винагорода.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний рівень осмислення проблем морального виховання дітей і молоді на основі формування готовності до добродіяльності репрезентують дослідження І. Беха, А. Бойко, Г. Іваниці, В. Киричок, Р. Павелківа, Д. Пашенка, Н. Сейко, О. Сухомлинської, К. Чорної.

Деяким загальним аспектам проблеми мотивації діяльності особистості присвячено праці В. Асєєва, Л. Божович, С. Занюка, В. Мерліна, О. Орлова, С. Рубінштейна, П. Якобсона та ін.. Зокрема, Т. Конніковою обґрунтовано, що високий рівень альтруїстичної мотивації у молодшого школяра є передумовою його добродійно-зорієнтованої поведінки, що зумовлює сумлінність та цілеспрямованість особистості. Особливий інтерес у контексті дослідження мотивації до прояву моральності складають праці

науковців київської психологічної школи: І. Беха, М. Боришевського, М. Дригуса, Л. Сапожникової. Як свідчать наукові розвідки цих дослідників саме у молодшому шкільному віці починають виникати якісні зміни у психічному розвитку дитини, що ведуть до усвідомлення нею своїх вчинків і поведінки, почуттів і переживань, особливостей проблемних взаємин з оточенням.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Наукові розвідки виявили недостатнє дослідження проблеми формування у молодших школярів позитивної мотивації до добродіянь. Оскільки, вважаємо, що саме добродійна діяльність володіє глибинним потенціалом у вихованні підростаючого покоління.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення змісту і способів підвищення позитивної вмотивованості до здійснення добродійної діяльності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. З вищезазначеного випливає, що проблема добродійності та вмотивованості до добродіяльності має важливе значення в предметному полі педагогічної психології та методики виховання. Вивчення цієї проблеми дозволяє глибше зрозуміти особливості мотиваційних процесів добродіяння, добродійних вчинків учня і запропоновувати доцільну систему психолого-педагогічних заходів щодо керування формуванням позитивної мотивації молодших школярів. Оскільки молодший шкільний вік – перехідний етап у морально-добродійному розвитку дитини, у формуванні мотивації його поведінки.

У контексті нашого розуміння добродійної діяльності характеризуємо її не тільки як якість, процес чи дію, а й як концепцію світогляду, методологічну основу навчально-виховної роботи з дітьми, форму суспільної думки, суспільної свідомості, яка ґрунтується на таких принципах: рівноправності усіх суб'єктів взаємин; інформаційної достатності супроводу добродіяння; адресності, що передбачає надання добродійної допомоги всім учасникам взаємин. Основними завданнями добродійної діяльності є сприяння зміцненню дружби і злагоди, запобігання різного роду конфліктам; поліпшення морально-психологічного клімату; охорона та захист навколишнього середовища тощо.

Функції добродіяльності полягають у культивуванні альтруїстичних і людинолюбних поглядів у суспільстві; задоволенні потреб філантропів у здійсненні добродійних проєктів; забезпеченні гідного існування людей, які самостійно не здатні піклуватися про себе; моральному наповненні думки громадськості; регуляції соціальної напруженості.

Отже, добродійна діяльність завдяки своїй гуманності, планомірності допомагає особистості прийняти й освоїти морально-етичні норми соціального оточення, в якому вона існує, не

нав'язуючись, а актуалізуючись. Зокрема, відбувається засвоєння загальнолюдських норм взаємин, прилучення особистості до системи соціальних взаємозв'язків, усвідомлення моральних цінностей.

Цілком планомірним є те, що добродійна діяльність завдяки своїй гуманності допомагає особистості прийняти та освоїти морально-етичні норми соціального оточення, в якому вона існує не нав'язуючись, а актуалізуючись. Тож залучення у добродійну діяльність дозволяє простежити у вихованні молодших школярів такі моральні тенденції, як справедливе ставлення, чесність, відповідність слів вчинкам, готовність прийти на допомогу однокласнику без власних на те інтересів. Включаючись у добродійну діяльність, у молодших школярів розвиваються та виховуються такі якості, як людяність, взаємоповага, щирість, повага до сильних та слабких сторін різних суб'єктів взаємин, стриманість, гуманність, помірна відвертість, об'єктивні ставлення до результатів спільних добродіянь та ін.

Теоретичні дослідження та практичний досвід учителів доводить, що важливими у добродійній діяльності учнів є потреби, мотиви, інтереси, знання та поведінка. Тобто добродійна діяльність передбачає:

- сукупність емоцій та мотивів добродіяння (бажання допомогти, почуття задоволення, прагнення досягнути досконалості), які зумовлюють потребу у добродійній діяльності як життєвій необхідності;

- усвідомлення суспільної значущості добродійної діяльності;
- знання про роль добродійної діяльності у житті людини;
- наявність умінь і навичок здійснювати добродійну діяльність (уміння виконувати добродійні вчинки, планувати, регулювати та контролювати добродійну діяльність).

Вирішення проблеми формування позитивної мотивації школярів потребує уточнення змісту низки психолого-педагогічних понять.

Так, у психологічному словнику термін „мотив” трактується як спонукальна причина дій і вчинків особистості та визначається важливим компонентом у людській діяльності [1, с. 96]. У нашому дослідженні „мотив” розуміємо як привід, підставу або причину для добродійного вчинку та вияву культури взаємин зокрема.

Беручи до уваги особливості характерологічних властивостей індивіда, розглядаючи мотиваційну систему школяра у добродійній діяльності зазначимо, що кожен із мотивів у подальшому набуває стійкості. Саме через мотив і позитивну мотивацію відкриваються шляхи для справжнього активного виховання культури взаємин.

У контексті нашого дослідження позитивну мотивацію розглядаємо як сукупність стимулів, які визначають добродійну активність особистості та спонукають до проявів культури взаємин. У

такому випадку мотивація слугує родовим поняттям для позначення всієї сукупності факторів і механізмів, що забезпечують виникнення на особистісному рівні спонук до культури та моральності, добродійних учинків.

Мотивація, зокрема позитивна, формується у процесі індивідуального розвитку особистості як відносно стійка оцінна диспозиція. Для створення системи виховання молодших школярів у добродійній діяльності необхідно з'ясувати, на підставі яких можливостей і впливів добродіяльності можуть виникати індивідуальні розбіжності у мотивах, а також з'ясувати шляхи корекції мотивів через цілеспрямоване втручання.

Виховання молодших школярів у добродійній діяльності передбачає виникнення суб'єктивних спонук, що означає початок складного процесу формування позитивної мотивації, у ході якого оцінюються можливості та способи досягнення необхідного результату. Мотивація залежна від змісту добродійної діяльності і забезпечує взаємодію виникаючих емоційних станів, спрямованих на підвищення рівня моральності. Позитивна мотивація до участі у добродіяльності не тільки сприяє розумінню цінності добродійної діяльності, але й є рушійною силою морально-етичного вдосконалення особистості молодшого школяра. Як бачимо, позитивна мотивація учнів початкових класів до участі у добродійній діяльності має стати однією з головних проблем сучасної школи, оскільки це зумовлюється потребами суспільства у високоморальному та добродіяльному підростаючому поколінні.

Для нашого дослідження важливими аспектами формування позитивної мотивації є розвиток здатності у молодших школярів оцінювати альтруїстичні та егоїстичні прояви у взаєминах; розширення можливих варіантів конструктивної поведінки у різних типах взаємодії; тощо.

Позитивна мотивація молодших школярів передбачає поступове оволодіння способами рефлексивного аналізу міжособистісних взаємин. Рефлексивний аналіз займає чільне місце у вихованні культури взаємодії, оскільки активізує саморозвиток особистості та характеризує ставлення особистості до власних учинків, ступеня їх добродійності та культури поведінки у взаєминах. Саме глибинний рефлексивний аналіз молодшими школярами взаємодії розкриває нові знання щодо культури та добродійної діяльності, у якій вони беруть участь.

Вмотивованість школярів до морально-добродійних вчинків характеризується усвідомленням безкорисливості у здійсненні добродіянь й зумовлює свідоме виконання правил культури та моральний вибір способу поведінки суб'єкта взаємин і формує складний механізм регуляції проявів культури особистості, тобто учні

не просто зовнішньо виявляють ту чи іншу моральну норму, а реально її втілюють без корисливих мотивів. Тому важливо донести до дитини цінність та необхідність добродіянь не за розрахунками, а за особистісними та внутрішньо моральними переконаннями. Цінними тут є педагогічні ідеї К. Роджерса про одвічну перемогу безкорисливого та щирого добра. Де основними положеннями організації гуманістично зорієнтованого виховного середовища він вважав такі: завжди займати позицію добра; забезпечувати умови для розвитку моральності дітей; використовувати власний досвід не розкриваючи до кінця, а створюючи оптимальні для цього умови [4, с. 148]. Отже, щоб досягнути такого результату школяр має засвоїти не тільки знання, виявити уміння, культуру особистості, а й прикласти неабиякі зусилля, щоб відмовитися на користь іншого, а свої інтереси відвести на задній план.

У XVI – XVII ст. проблему обміну духовними та культурними цінностями відображають у наукових напрацюваннях І. Галятовський, М. Пирогов, Г. Сковорода та ін. Зокрема, основоположними категоріями у поглядах І. Галятовського є добро та милосердя, тому що їх творення тісно пов'язане з важливими біблійними принципами – творити добро, тобто добродіяти, бути милосердним, уміти прощати, не чинити зла тощо [2, с. 218–220]. Переосмислення гуманної педагогіки відбулося у працях М. Пирогова. На думку педагога, виховання має починатися з гуманного ставлення до дітей і формування людяності, поваги гідності дитини. Результат виховання М. Пирогов убачає у всебічному розвитку вихованця, формуванні чесною, благородною та добродійною людини, здатної допомогти іншим.

Переймаючись проблемами морального та гуманістичного виховання, Г. Сковорода зазначав, що доброчесності (вдячність, дружба, любов, правильна поведінка, готовність до самопожертви, щире добродіяння) та гуманне ставлення у взаєминах вихованців може виховати той учитель, який досконало ними володіє сам [6, с. 270].

Особливе місце та значення для учнів молодшого шкільного віку мають емоції та їх прояви, а добродійна діяльність як найкраще забезпечує розвиток пізнавальних інтересів, емпатії і потреби суспільної добродійної діяльності. А створення ситуацій розвитку пізнавальних інтересів у добродійній діяльності передбачає формування культури ставлення до однокласників та результатів добродіянь. Відтак, пізнання супроводжується діапазоном позитивних емоцій та почуттів – радість, щастя, приємність, лагідність тощо.

Реалізація суспільно значущих цілей добродіяльності вказує на те, що мотиви добродіяльності тісно пов'язують її з філантропією, яка означає любов до людей. У змісті філантропії Л. Лавриненко вбачає відображення біблійного постулату: любити навколишніх людей так,

як любиш себе. Дослідник слушно зауважує, що саме філантропія є підґрунтям милосердних дій та добродіяння [3, с. 249–250].

З цього робимо висновок, що добродіяльність є складним і багатоплановим суспільним явищем, яке має значний вплив на розвиток моральної та соціальної сфери суспільства і має приносити користь усьому суспільству. Саме добродіяння позитивно позначається на моральності, щирості взаємин підростаючого покоління та сприяє їхньому входженню у суспільство, що актуально у площині нашого дослідження.

Отже, добродійна діяльність молодших школярів позитивно впливає на їхню моральність через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів. Альтруїстичні мотиви спонукають до щирих добродійних справ та породжують цінний для кожного суб'єкта взаємин результат. Так, у дослідженнях П. Юркевича справжнім добром і добрим учинком називається дія, здійснена без примусу, а добровільно та безкорисливо [7, с. 190–196]. Тому педагог відстоював важливість у добродіяннях виховання не тільки моральної індивідуальності людини, а й умотивованості своїх дій (з чим ми й цілком солідаризуємося). Така єдність ключових елементів націлює учнів на спільні добродіяння для оточуючого середовища. Це важливо вже тому, що не вмотивовані дії не несуть глибокого морального та культурного змісту, а взаємини набувають хаотичного характеру. Вмотивовані дії учнів сприяють цілеспрямованому досягненню спільного та корисного для усіх результату.

Зазначимо, що добродійна діяльність за своєю суттю вимагає суспільної добродійної спрямованості активності школярів чим і створює простір для прояву культури. Така активність формує органічну спонуку дітей до взаємин, наповнених глибинним морально-етичним та культурним змістом на всіх рівнях їхнього розвитку, і виховний процес має бути побудований так, щоб задовольнити її. У свою чергу, виховання культури взаємин може бути успішним тільки за умови, що в ньому задіяні всі можливості дитини. Учитель повинен намагатися сформувати в учнів активну позицію у класі, організаторські якості, готовність прийти на допомогу товаришам. Формуючи внутрішньо колективні відносини у добродійній діяльності, вчитель має орієнтуватися на досягнення кінцевого результату – культури взаємин, яку характеризують особистісні контакти, індивідуальні форми взаємодії дітей молодшого шкільного віку з однолітками, у процесі якої відбувається обмін думками, ідеями, досвідом, почуттями.

Поряд з мотивами до добродійності важливе місце відводимо й активності. Зокрема, для розуміння сутності потреби суспільної добродійної активності є спроба виокремлення Н. Савранською справжньої добродійної діяльності, спрямованої на процес, об'єкт

добродіяльності. Нею визначений також взаємозв'язок добродійної діяльності та відповідальності за її наслідки [5, с. 8]. Тобто учасники такої діяльності мають до кінця зрозуміти та усвідомити свою відповідальність на всіх етапах добродіяння – від визначення мети до підведення підсумків. Таке усвідомлення відповідальності за вчинки формує культуру поведінки та взаємин членів соціуму.

Отже, позитивна мотивація до добродійної діяльності сприяє розвитку чутливості у взаєминах з однокласниками та іншими людьми, формуванню об'єктивної емоційно-експресивної виразності суб'єктів взаємин, гармонізації прагнень та можливостей учнів у добродійній діяльності тощо.

На підставі вищезазначеного, добродійну діяльність можна розглядати як морально-етичну, культурну цінність, представлену дією, вчинком, спрямованими на взаємодію з іншими членами соціуму. Це зумовлено тим, що прагнути до добродіяльності – ще не означає займатися добродійною діяльністю. Повноцінна добродіяльність виявляється тоді, коли особистість переймається турботами навколишніх людей, вдосконалює взаємини під впливом альтруїстичного морально-етичного мотиву допомогти. Та не менш важливим є вибір засобів втілення поставленої мети, тобто моральний та культурний зміст такої добродіяльності.

Отже, добродійна діяльність – це активна, альтруїстично-ціннісна взаємодія людини з середовищем, у якій вона досягає свідомо поставленої моральної мети, результативність якої залежить від особистісної вмотивованості, особливостей перебігу самого процесу й результату.

Беручи до уваги вищезазначене пропонуємо деякі методи, прийоми та вправи для формування позитивної мотивації до взаємодії, добродіяльності, які уже виправдали себе у процесі проведеного педагогічного експерименту. Серед них чільне місце відводилося проведенню ігрових тренінгів, аналізів та самоаналізу мотивів, моделюванню ситуацій добродійного змісту, пантомімам, етично-діловим іграм, інтерактивним технологіям, інсценізаціям тощо.

Так, ігрові тренінги сприяють усуненню психологічного напруження у взаєминах та створенню атмосфери доброзичливості. Особливістю проведення ігрових тренінгів є ефективне поєднання реальної дійсності та уяви молодших школярів, де учні вчаться входити у вибрані ролі та імпровізувати.

Мета гри-тренінгу „Як учинить добродій” полягає в мотивації до спільної добродіяльності з іншими суб'єктами діяльності, виробленню конструктивних форм культури поведінки, формуванню вмінь об'єктивної оцінки вчинків і розмежовуванню добродійних і негативних вчинків. Здійснення даного тренінгу включає підготовку, сприймання та рефлексію. Зокрема, учням демонструються фото та

відеоматеріали (на основі фрагментів з мультфільмів та соціальних роликів) різних вчинків, що поповнює досвід добродіяльності та відображає усвідомлення цінності альтруїстичних спонук до її здійснення.

Виховна мета тренінгу „Найкращий друг” передбачає роботу над розмежуванням проявів позитивізму та негативізму у взаєминах із друзями. Під час тренінгу передбачено роботу із серією картинок, де зображувалися діти у різних ситуаціях взаємин (доброзичливих, культурних, некультурних тощо), які детально обговорюються (персонажам давали імена, складали передісторію, передбачали оптимальний розвиток подій) і визначається, хто був щирим до друзів, уважний, турботливий (тобто культурним), а хто навпаки грубив, був злим і міг нашкодити. Учням доцільно створити хлопчика – Добрячка, якого вони й наділять найкращими рисами: турботливий, добродушний, старанний, справедливий, чесний, ввічливий, чемний, скромний, веселий, дружелюбний, компанійський якого наслідували у повсякденному житті тощо.

Вправлення у виявах адекватних позитивних емоцій здійснюється під час вправи-тренінгу „Почуття для друга”, коли школярі сідають на килимки у круг і мімікою та жестами виражали свої почуття у названих ситуаціях: „уяви, що ти зустрівся з сусідом по парті”, „твій друг випадково зламав нову іграшку”, „ти граєшся з сестричкою твого однокласника”, „твій друг отримав нову іграшку”, „хтось із твоїх однокласників прихворів” та ін. Зазначимо, що в учнів частішають прояви контролю власного незадоволення та розширюється спектр почуттів (радість, здивування, захоплення, смуток, розгубленість тощо).

Метою тренінгу „Вчуся слухати” є вчити розпізнавати емоційні стани та настрої однокласників та привчати не тільки слухати, а й чути друзів. Зокрема, частиною тренінгу є гра „Розраджу засмученого друга”, де учні працюючи у динамічних парах змінювали ролі „засмученого” та „розрадника”, добираючи правильні, влучні слова, щоб втішити однокласника.

Чільне місце у розв’язанні окресленої проблеми відводимо імаготерапії під час, якої учні вчаться вживатися у різні ролі та ситуації і показують, як необхідно себе правильно поводити.

Після тренінгів доцільно проводити „Коло довіри” де діти висловлюють свої думки і враження, почуття, які виникли коли виконувалася та чи інша роль, ким більше сподобалося бути, що можна змінити у собі чи друзях. У такій діяльності краще спостерігається динаміка та розвиток у дітей вміння оцінювати рівень своєї культури та культуру інших однокласників (вживання ввічливих слів, дотримання правил етичної поведінки, культура взаємоставлень, повага своїх однокласників) й її усвідомлюваність.

Як уже було зазначено – належне місце відведено інтерактивним технологіям, наприклад:

- „Два – чотири – всі разом”, де кожен з учнів може висловити свою думку та колективно обговорити, проаналізувати та зробити підсумок, де чинять добре, а де – погано, що сприяє кращому розумінню основних морально-етичних категорій, пов'язаних із добродійною діяльністю: добро, добродійність, милосердя, чуйність;

- „Незавершені речення”, які спрямовувалися на аналіз мотивів взаємодії та оцінки поведінкових характеристик: „Я думаю, мій сусід по парті хороший учень, тому що...”, „Найбільше мені сподобалося, коли ми разом...”, „Мені подобається товаришувати з моїми однокласниками, тому що...”, „Я хотів би, щоб стосунки у класі...”, „Я не хотів би, щоб стосунки у класі...”, „Мені цікаво проводити час зі своїми однокласниками, коли...”, „Я брав участь у добродійних справах разом із..., тому що...”, „Ми з однокласниками допомагали...” тощо.

З метою формування в учнів уміння правильно використовувати та розуміти невербальні засоби комунікації (схрещені руки, відвертання від учнів, погляд тощо) позитивно застосовувати елементи пантомім.

Виконання вправи „Лист для друга” спрямовано на зростання свідомого прагнення до добродіяння, переважання позитивних емоційних реакцій, від хвилювання до почуття радощів, що зумовлюється істинністю ставлень добродійника у взаєминах до оточуючих – для їх блага, а не для власного задоволення. Узагальнити почуття учнів доцільно бесідою за такими питаннями: „Які почуття ти відчув, коли писав листа?”; „Як ти думаєш, навіщо писати такий лист?”; „Що викликало у тебе труднощі?”; „Як треба ставитися до негативних проявів у взаєминах?” тощо.

Не менший добродійний потенціал відзначимо у народних українських іграх, які близькі молодшим школярам. Тому ефективно використовувати ігри, де учні не просто беззмістовно граються, бігають, стрибають, а вступають у прямі взаємини, дотримуючись моральності та добродійності – „Струмочок”, „Подоряночка”, „Кіт і Мишка”, „Хустинка”, „Вовк та звірі”, „Піжмурки”, „Зозуля” тощо. Зміст підібраних ігор полягає у програванні молодшими школярами ситуацій, де ігрова діяльність передбачає здійснення добродійності (не штовхатися, запрошувати всіх до гри, давати можливість учням спробувати різні ролі, не ображати тощо) та змістовний діалог між учасниками. Зазначимо, що під час народних і рухливих ігор діти вступають найактивніше у доброзичливі, щирі взаємини та прагнуть до дружніх взаємостосунків, запрошують до участі інших дітей.

Загалом цілісна реалізація поставлених завдань позитивно відображається на планомірному зростанні вихованості культури

взаємин у добродійній діяльності; формуванню стійких мотивів на досягнення позитивного спільного результату; розвитку організаторсько-контактних навичок (уміння визначити спільну мету, правильно розподілити обов'язки, відстояти правильність своїх думок, коректно спростувати думки „опонентів”) тощо.

Висновки і пропозиції. Отож, системний процес організації добродійної діяльності молодших школярів має відбуватися на основі визнання й дотримання усіма суб'єктами правил та норм культури й бути спрямованим на формування у вихованців потреби добровільно керуватися цими нормами та правилами у повсякденному житті. Оскільки культура включає у себе свідомість сприйняття, позитивні почуття, переконання, навички культури поведінки, потрібно щоб ці категорії загальнолюдської культури стали регулятором взаємин молодших школярів, надбанням більшості з них та брали активну участь у житті вихованців.

Література:

1. Войко В.І. Психологічний словник / В.І. Войко. – К.: Вища школа, 1982. – 217 с.
2. Кочубей Т.Д. Педагогічна спрямованість творів Іоанікія Галятовського / Т.Д. Кочубей // Зб. наук. праць Херсонського державного університету. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – Вип. 40. – С. 217–225.
3. Куницына В.Н. Межличностное общение: Учеб. для вузов / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша – СПб.: Питер, 2003. – 544 с
4. Роджерс К. Эмпатия: пер. с англ. / К. Роджерс // Психология эмоций: тексты. – М.: Мир. – 1984. – С. 136–178.
5. Савранська Н.О. Етико-філософський аналіз благодійності: Автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.07 „Етика” / Н.О. Савранська – Київ, 2008. – 15 с.
6. Сковорода Г.С. Пізнай в собі людину / Г.С. Сковорода; пер. М. Кашуба, пер. поезій та ред. В.В. Войтович. – Л.: Світ, 1995. – 528 с
7. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д.І. Чижевський; ред. О. Шокало. – К.: Орієн, 1992. – 230 с.

References:

1. Voiko V.I. Psykholohichnyi slovnyk / V.I. Voiko. – K.: Vyshcha shkola, 1982. – 217 s.
2. Kochubei T.D. Pedahohichna spriamovanist tvoriv Ioanykiia Haliatovskoho/ T.D. Kochubei // Zb. nauk. prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. – Kherson: Vyd-vo KhDU, 2005. – Vyp. 40. – S. 217–225.

3. Kunitsyina V.N. *Mezhlichnostnoe obschenie: Ucheb. dlya vuzov* / V.N. Kunitsyina, N.V. Kazarinova, V.M. Pogolsha – SPb.: Piter, 2003. – 544 s
4. Rodzhers K. *Empatiya: per. s angl.* / K. Rodzhers // *Psihologiya emotsiy: tekstyi.* – M.: Mir. – 1984. – S. 136–178.
5. Savranska N.O. *Etyko-filosofskyi analiz blahodiinosti: Avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: spets. 09.00.07 „Etyka”* / N.O. Savranska – Kyiv, 2008. – 15 s.
6. Skovoroda H.S. *Piznai v sobi liudynu* / H. S. Skovoroda; per. M. Kashuba, per. poezii ta red. V.V. Voitovych. – L.: Svit, 1995. – 528 c
7. Chyzhevskyi D. *Narysy z istorii filosofii na Ukraini* / D.I. Chyzhevskyi; red. O. Shokalo. – K.: Orii, 1992. – 230 s.